

ЧИТАЛИЩНОТО ДЪЛО ВЪ БУРГАСЪ

Миналото на Бургасъ се губи въ сѣнкитѣ на изчезналитѣ столѣтия. До XVIII вѣкъ градътъ съществува като крайморско селище и пристанъ на инородци. Наричатъ го, за да го опредѣлятъ по-точно географски, винаги съ придатъкъ — „Анхиало-Бургасъ“. Разположенъ на „най-голѣмия врѣзъ на цѣлото западно крайбрѣжие на Черно-море“, Бургасъ изниква отъ купъ рибарски колиби и въ края на последното столѣтие, когато Иречекъ пише своитѣ пжтописи, градецътъ има 5865 души жители, отъ които 2083 българи, 1993 гърци, 1268 турци, а останалитѣ — евреи, арменци и нѣколцина разноплеменни. Колко невзраченъ е билъ градътъ се вижда и отъ следната историко-географска находка: когато презъ 1829 год. край Бургасъ минава съ рускитѣ полкове луганскиятъ казакъ и лѣкарь Владимиръ Далъ, не намира нищо особено да отбележи и само споменава името на града, наредъ съ имената на другитѣ крайморски селища*).

По това време, наистина, Бургасъ е само обикновено мюдюрство на Сливенския санджакъ и ведно съ изселващитѣ се сливенци къмъ Бесарабия, изселватъ се и бургаскитѣ българи, за да се върнатъ следъ 3—4 години, като коренни жители на града. Интересно е да се спомене, че въ Бургасъ презъ 1855 година, на 8 октомврий, пристига отъ Цариградъ великия полски поетъ Адамъ Мицкевичъ. Осиянъ отъ идеята за полския месианизъмъ, Адамъ Мицкевичъ свързва пжтуването си на Изтокъ съ научна и дипломатическа мисия — да опознае балканскитѣ славяни и да подготви условията за славянско единение. Знае се, обаче, тогавашната полска политика съ Турция и поради липсата на съществени материали за точната задача на това пжтуване на Мицкевичъ, не може съ положителностъ да се говори за мисията на поета. Запазени сж писма, които неотдавна бѣха публикувани отъ бележития полски историкъ проф. М. Handelsman**). Допускамъ, че поетътъ си е останалъ поетъ и, че той е търсилъ само вдъхновение подъ небето на Балкана. Въ Бургасъ Мицкевичъ престоява около две седмици и гостува на легионитѣ на Садъкъ Паша (Михаилъ Чайковски), които тогава сж на бивакъ край града. Нищо повече не се знае за тия дни, преживѣния отъ поета въ Бургасъ и никой нищо не е предалъ на поколенията като споменъ. Явно е, че градътъ и по това време не излъчва още културни прояви и че българщината нѣма още културни носители.

До освобождението на Бургасъ, културнитѣ факти се покриватъ съ кипежа на възрожденското течение, целящо да подигне националния духъ на българитѣ по крайбрѣжието и появилитѣ се презъ тази епоха

*) „Сливенка“. (Разказъ) отъ Владимиръ Далъ. Преводъ на Е. И-ва. Издание на сп. „Родина“. София. 1901.

**) Prof. Marcell Handelsman. „Mizkiewicz w latach 1853—1855“. Warszawa. 1935.